



OHCHR
Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea
jorge.araya@un.org

19.08.2025

Avauspuheenvuoro Suomen ensimmäistä CRPD-komitean raporttia koskevaan julkiseen keskusteluun

Tämä asiakirja sisältää Ihmisoikeuskeskuksen¹ (Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio, NHRI) tekemiä havaintoja vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle komitean 33. istuntoa (11.–29.8.2025) varten.

Jos sinulla on kysyttävää tai tarvitset lisätietoja, ota meihin yhteyttä osoitteessa info@ihmisoikeuskeskus.fi.

¹ Ihmisoikeuskeskus edustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisessä yhteistyössä sekä muussa kansainvälisessä ja eurooppalaisessa ihmisoikeusyhteistyössä.

Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio koostuu Ihmisoikeuskeskuksesta, sen laaja-alaisesti yhteiskunnan eri osa-alueita edustavasta 39-jäsenisestä Ihmisoikeusvaltuuskunnasta sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta. Instituutio noudattaa YK:n Pariisin periaatteita ja GANHRI (Global Alliance of National Human Rights Institutions) on akkreditoinut sen A-statuksella vuosina 2014, 2019 ja 2025.

Päätöksentekoprosessit ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen

- Ihmisoikeuskeskus haluaa korostaa vammaisten henkilöiden oikeutta osallistua mielekkäästi elämäänsä vaikuttaviin päätöksentekoprosesseihin. Vammaisyleissopimuksen artiklan 4 kohdassa 3 asetetusta velvoitteesta huolimatta tätä oikeutta laiminlyödään yhä enenevässä määrin nykyisen hallituksen aikana.
- Lainsäädäntöuudistukset, kuten vammaispalvelulaki ja muu sosiaaliturvalainsäädäntö, ovat edenneet ilman riittävää kuulemistä tai vaikutusarviointeja.
- Joissakin tapauksissa hallitus on jättänyt huomioimatta ennakoitavissa olevat vammaisille henkilöille aiheutuvat kielteiset seuraukset.
- Lisäksi vammaisjärjestöihin kohdistuneet merkittävät leikkaukset rajoittavat niiden kykyä tehdä vaikuttamistyötä ja mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoprosesseihin.

Yleiset leikkaukset sosiaaliturvaan

- Vammaisiin henkilöihin vaikuttavat sekä sosiaaliturvalainsäädännön yleiset leikkaukset että nimenomaisesti vammaispalvelulain säännöksiin ja toimeenpanoon tehdyt muutokset. Näiden muutosten aiheuttamat haitat ovat kumulatiivisia, ja niiden kokonaisvaikutus on vielä epäselvä, koska asianmukaisia vaikutusarviointeja ei ole tehty.
- Lisäksi säästötoimet ovat vähentäneet vammaisten henkilöiden jo ennestään rajallisia mahdollisuuksia kasvattaa ansiotulojaan. Korvaavia toimenpiteitä heidän osallisuutensa edistämiseksi ei ole otettu käyttöön.

Työllisyys

- Tarve vammaisille henkilöille räätälöidylle kansalliselle työllisyysstrategialle on kiireellinen, samoin kuin tarve tutkimukselle tehokkaiden ratkaisujen löytämiseksi niihin työllistymisen esteisiin, joita vammaiset henkilöt kohtaavat.
- Tällä hetkellä hallitukselta puuttuvat systemaattiset politiikkatoimet vammaisten henkilöiden työelämään osallistumisen edistämiseksi. Hallitus ei ole myöskään toteuttanut kohdennettuja ja konkreettisia politiikkatoimia vammaisten henkilöiden työnteko-oikeuden edistämiseksi.
- Viimeaikaiset lainsäädäntömuutokset ovat pahentaneet tilannetta: palkkatuettua työtä, joka on keskeinen portti työllistymiseen, ei enää oikeuta ansiosidonnaiseen työttömyysetuuteen. Lisäksi työttömyysturvan suojaosan poistaminen tekee osa-aikatyön vastaanottamisen ja työkokemuksen hankkimisen vaikeammaksi vammaisille henkilöille.

Vammaispalvelulaki

- Vammaispalvelulakia on tarkistettu kuluvalle hallituskaudella kaksi kertaa ensisijaisesti kustannussäästöjen aikaansaamiseksi.
- Vammaispalvelujen kattavuutta pyritään tällä hetkellä kaventamaan niin, että lain suojaamia vammaisia henkilöitä olisi mahdollisimman vähän. Hallitus

katsoo, että peruslainsäädäntö, kuten sosiaalihuoltolaki ja laki omaishoidon tuesta, on riittävä muille.

- Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio on vahvasti eri mieltä. Peruslainsäädännön mukaiset palvelut eivät takaa oikeuksia itsenäiseen elämään tai yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskuntaan – niitä oikeuksia, joita vammaispalvelulaki on nimenomaisesti suunniteltu ylläpitämään.

Uuslaitostumisen riski

- Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio haluaa saattaa komitean tietoon sen, että viralliset tilastot eivät kuvaa laitostasumisen todellista laajuutta. Monissa suurissa asuinyksiköissä on laitospaisia käytäntöjä, mutta niitä ei ole luokiteltu laitoksiksi.
- Kehitysvammaisten asumisratkaisut ovat edelleen järjestelmäkeskeisiä, ja ryhmäkodit ovat usein ainoa tarjolla oleva vaihtoehto, vaikka ihmiset voisivat ja haluaisivat mieluummin asua tavallisissa asunnoissa.
- Pienemmän yhteisöllisen asumisen tarpeesta huolimatta suuria asuinyksiköitä rakennetaan yhä edelleen. Hallitus on pahentanut tätä ongelmaa vähentämällä merkittävästi kehitysvammaisten asumisen investointiavustuksia vuosittaisesta 100–120 miljoonasta eurosta vain 15 miljoonaan euroon vuonna 2025.

Esteettömyys- ja saavutettavuuskysymykset

- Rakennetun ympäristön esteettömyyslainsäädäntö Suomessa on yhä keskeneräinen. Hallitus päätti olla hyväksymättä rakennettua ympäristöä koskevaa EU:n esteettömyysdirektiivin liitettä. Tämän seurauksena voimassa olevia lakeja sovelletaan vain uudisrakentamiseen ja mittaviin peruskorjauksiin.
- Julkisen rakennetun ympäristön esteettömyyden parantamiseen ei ole lakisääteistä velvoitetta.
- Lisäksi apulaisoikeusasiamies on korostanut, että vaikka digitaalisten palvelujen on täytettävä saavutettavuusstandardit, viranomaisten on huolehdittava myös siitä, että vaihtoehtoiset, ei-digitaaliset palvelut pysyvät saatavilla.

Ratkaisun S.K. vastaan Suomi täytäntöönpano (CRPD/C/26/D/46/2018)

- Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean ratkaisun toimeenpano *S.K. Vastaan Suomi* -tapauksessa on ollut riittämätöntä.
- Sopimusvaltio ei tehnyt aloitetta hakijan henkilökohtaisen avun pyynnön uudelleen käsittelystä, vaikka komitea niin vaati.
- Vaikka vammaispalvelulakiin otettiin käyttöön uusi tukipalvelu, se ei ole yhtä kattava kuin henkilökohtainen apu, ja rajoittavat kelpoisuusehdot säilyvät edelleen laissa.
- Kyseisen henkilön tilanne on edelleen ratkaisematta, eikä systeemisiä muutoksia ole tehty vastaavien rikkomusten estämiseksi.

Riippumaton valvontamekanismi

- Vammaisyleissopimuksen artiklan 33 kohdan 2 mukaisen riippumattoman valvontamekanismin tehtävä on annettu Suomen kansalliselle

ihmisoikeusinstituutiolle, johon kuuluvat Ihmisoikeuskeskus, sen Ihmisoikeusvaltuuskunta ja eduskunnan oikeusasiamies.

- Riippumattoman seurantamekanismin toimivaltuudet eivät tällä hetkellä kata vammaisten henkilöiden oikeuksien suojelua yksityisellä sektorilla, ainoastaan julkisella sektorilla. Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio pyytää komitean näkemystä tästä asiasta.